

CURROS

CÁNTIGA

No xardín unha noite sentada
ó refrexo do branco luar,
unha nena choraba sin trégoas
os desdén dun ingrato galán.
I a coitada entre queixas decía:
"Xa no mundo non teño a ninguén,
vou morrer e non ven os meu sollos
os ollíños do meu doce ben".
Os seus ecos de malenconía
camiñaban na alas do vento,
i o lamento
repetía:
"Vou morrer e non ven ó meu ben!"

Lonxe dela, de pé sobre a popa
dun aleve negreiro vapor,
emigrado, camiño de América
vaí o probe, infelís amador.

I ó mirar as xentís anduriñas
cara a terra que deixa cruzar:
"Quen pudera dar volta _pensaba_,
quen pudera convosco voar!..."

Mais as aves i o buque fuxían
sin ouír seus amargos lamentos;
sólo os ventos
repetían:
"¡Quen pudera convosco voar!"

Noites craras, de aromas e lúa,
desde entón ¡que tristeza en vós hai
prós que viron chorar unha nena,
prós que viron un barco marchar!...

Dun amor celestial, verdadeiro,
quedou sólo, de bágoas a proba,
unha cova
nun outeiro
i on cadavre no fondo do mar.

A ROSALÍA

Do mar pola orela
mireina pasar,
na frente unha estrela,
no bico un cantar.

E vira tan soia
na noite sin fin,
¡que inda recei pola probe da tola
eu, que non teño quen rece por min!

A musa dos pobos
que vin pasar eu,
comesta dos lobos,
comesta se veu...

Os ósos son dela
que vades gardar.
¡Ai, dos que levan na frente unha estrela!
¡Ai, dos que levan no bico un cantar!

NA CHEGADA A OURENSE DA PRIMEIRA LOCOMOTORA (1881)

I

Velaí ven, velaí ven avantando
comaros e corgas, e vales, e cerros.
¡Vinde vela, mociños e mozas!
¡Saludaina, rapaces e vellos!
Por onde ela pasa
fecunda os terreos,
espértanse os homes,
frolecen os eidos.
Velaí ven, velaí ven tan oupada,
tan milagrosiña, con paso tan meigo,
que parece unha Nosa Señora,
unha Nosa Señora de ferro.
Tras dela non veñen
abades nin cregos;
mais vén a fartura
¡i a luz i o progreso!

II

Catedral, demagogo de pedra,
dun pobo fanático erguida no medio,
repinica esas chocas campanas
en sinal de alegría e contento.
Asocia esas voces
ó son dos pandeiros,
¡ás santas surrisas
de terras e ceos!
E ti, río dos grandes destinos,
que os himnos ensaias dos trunfos ibéricos,
requeimáda-las fauces de sede
vén o monstro a beber no teu seo.
Bon samaritano,
dálle auga ó sedento;
que a máquena é o Cristo
dos tempos modernos

N'A MORTE DE MIÑA NAY

Doce malenconía, miña Musa,
D'o meu espírito noiva feiticeira,
Déixame q' oxe n'o teu cólo dorma
Sono de pedra!

Nunca, reiciña, nunca com' agora
Fálla fixéronm' os teus bicos mornos:
Choveu por min chuvia de sangue e trayo
Frio n'os osos.

Quéntame tí, que tiritando veño,
Tí, que d'o peito curas as feridas,
Amiga xenerosa d'os que sôfren,
Malenconía!

Tôpe miñ' alma, á sombra d'os ciprestes
Q'os tristes ermos d'as tuas illas cobren,
O esquecemento q' en ningures hacho
Pr'os meus doores.

Fay qu' ó rumor d'os teus regueiros, brando
S' adormezan meus tristes pensamentos.
¡Son un hôrfo!... Agarímam' ó teu colo...
Xa outro non teño.

Xa outro non teño en que pousal-a frente,
Pol-as agurras-d'o pesar sulcada;
Xa outro non teño q' amargura enxugue
D'as miñas bágoas!

Nay, ¡adorada nay! mártir escura,
Branca pombiña, arruladora e tenra,
¡Ay! Si souperas cómo me deixabas...
Non te morreras.

Dende que te perdin, a terra, o ceo,
Todo é pr'a min d'a mesma côr d'a morte.
O sol non m' alumea, nin os campos
Pr'a min têm frores.

Cal sobr' os condenados á pauliña,
Caíu sobre miñ' alma eterno loito;
Todo m' amarga, hastr' o aire que respiro;
Dáname todo.

O MAYO

Aquí ven o mayo
De frores cuberto...
Puxéronse á porta
Cantándome os nenos;
Y-os puchos furados
Pra min estendendo,
Pedíronme crocas
D'os meus castiñeiros.

—
Pasay, rapaciños,
Calados e quedos;
Q' o qu' é pol-o d'oxe
Que darvos non teño.
Eu són vol-o probe
D'o povo gallego:
Pra min non hay mayo,
¡Pra min semp' é inverno!....

Cand' eu m'atopare
De donos liberto
Y-o pan non me quiten
Trabucos e préstemos,
E com' os d'o abade
Frorezan meus éidos,
Chegado habrá estonces
O mayo q'u eu quero..

—
Querédes castañas
D'os meus castiñeiros?...
Cantádeme un mayo
Sin bruxas nin demos:
Un mayo sin segas,
Usuras nin preitos.
Sin quintas, nin portas,
Nin foros, nin cregos.

NOUTURNIO

D'a aldea lexana fumegan as tellas;
Detrás d'os petoutos vay póndos' o sol;
Retornan pr'os eidos co'anoite as ovellas
Tiscando n'as veiras o céspede mol.

Un vello, arrimado n'un pau de sanguiño,
O monte atravesa de car' ó piñar.
Vay canso; unha pedra topóu n'o camiño
E n'ela sentóuse pra fôlgos tomar.

—¡Ay! dixo, ¡qué triste,
Qué triste eu estou!
Y-on sapo q' o oía
Repuxo:—¡Cró, cró!

¡As ánemas tocan!... Tal noite com' esta
Queimóusem' a casa, morréum' a muller;
Ardéum' a xugada n'a corte y-a besta,
N'aterra a semente botóus' a perder.

Vendin pr'os trabucos vacelos e hortas
E voupo-lo mundo d'enton á pedir;
Mais cando non topo pechadal-as portas
Os cáns sáyenm' elas e fánme fuxir.

Canta, sapo, canta:
Tí y-eu ¡somos dous!...
Y-o sapo, choroso,
Cantaba:—¡Cró, cró!

Soliños estamos antrambosn'aterra,
Mais n'ela un buraco tí alcontras y-eu non.
A ti non te morden os ventos d'a serra.
Y-a min as entranas y-os osos me ron.

Ti, nádo n'os montes, n'os montes esperas,
De cote cantando, teu término ver;
Eu, nádo entr' os homes, dormento entr' as feras,
E morte non hacho, si quero morrer.

Xa tocan..... Recemos,
Que dicen q' hay Dios!...
El reza y-o sapo
Cantaba:—¡Cró, cró!

A noite cerraba, y-o rayo d'a lua
N'as lívidas cumes comenza á brilar;
Curisco que tolle n 'os álbores brua
Y-escóitase ó lexos o lobo ouvear.

O probe d'o vello, c'os anos cangado,
Erguéuse d'apedra y-o pau recadou;
Viróu par'os ceos o puño pechado
E car' ós touzáles rosmando marchóu.....

C'os ollos seguíndo-o
N'a escura extensión,
O sapo quedóuse
Cantando:—¡Cró, cró!